

Albert Schweitzer, a huszadik század nagy humanistája

OLÁH VILMOS

Az 1950-es évek végén egy prágai gimnáziumba tanfelügyelő érkezett. Egyik osztályban éppen földrajzóra volt. A tanfelügyelő feltette a kérdést: ki tud valamit Gabonról? A diákok összenéztek, pusmogtak, majd valaki megjegyezte: Talán Afrikában van? „Na jó, ha csak ennyi, váltsunk témát. Ki tud valamit *Albert Schweitzerről*?” Karok emelkedtek a magasba: – nagyon híres orgonista; a másik: orvos, kórházat alapított Afrikában; béke-Nobel-díjas, így a harmadik és még mondják, sorolják tovább. Mire a tanfelügyelő megjegyezte: „Hát nem érdekes, létezik egy ország Afrikában, amiről nem is igen tudtok semmit, de egy emberről, aki ott él, annál többet”.

Nem tudom, ha ma kérdeznék meg egy magyar gimnázium tanulóit, mit tudnak Schweitzerről, milyen válaszok születnének. Nos, ennek a valóban ritka, mondhatnám, csodálatos embernek ebben az évben ünnepelte a reá még emlékező világ a 125. születésnapját, így természetesen a Magyar Albert Schweitzer Társaság is.

Schweitzer 1875. január 14-én született az elzászi Kaysersbergben. Édesapja evangélikus lelkész volt. A család nem sokkal később átköltözött a közeli Günsbachba. Itt élt, nevelkedett Albert, és élete alkonyán itt vett egy nagyon szép házat, mely jelenleg Schweitzer-múzeum és egyben -archívum is. Schweitzer tiszteletére, minden évben itt rendeznek orgonakurzusokat fiatal zenészek számára, ahová Európa több országából érkeznek fiatalok.

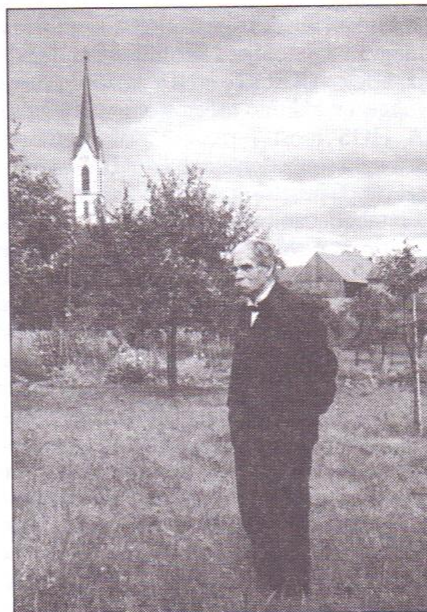
Schweitzer életútja szinte ki volt jelölve. A családban teológusok és orgonisták voltak. Ő maga is hamar, gyermekfejjel ült az orgona mellé és játszott korálokat. Az érettségi után beiratkozott a strasbourgi egyetem teológia és filozófia szakára, de ezzel párhuzamosan eljárt Párizsba, ahol mestere és későbbi jó barátja, *Vidor* oktatja. Nem részletezem életrajzát, ezt a róla megjelent könyvek megteszik helyettem. Életének fontos állomása, amikor egy – teljesen véletlenül – kezébe került misztikus füzet feltárta a gaboni négek rettenetes helyzetét. A hazánknál négyszer nagyobb francia gyarmaton akkor, 1904-ben egyetlenegy orvos sem gyógyított. Belsőszülöttek százai szenvedtek legkülönbözőbb fertőző betegségekből és haltak meg a gyógyulás reménye nélkül. Schweitzer,

aki szerette papi hivatását, remek prédikátor is volt, mégis úgy érezte, nem ez az ő igazi hivatása. Segíteni a szenvedő emberen nem szép szavakkal, hanem tettekkel kéne, orvosként tudna segíteni igazán. Ezért harmincéves fejjel újból beült az iskolapadba, most már az orvosi fakultásra. Azon az egyetemen tanult tovább, ahol eddig mint teológus tanított. Közben orgonakoncertet adott és könyvet írt *Bach-ról* – talán a legjobbat, amit eddig a zseniális zeneszerzőről írtak.

1912-ben fejezte be orvosi tanulmányait, megnősült. Felesége *Helene Bresslau* mint asszisztensnő követte élete párját. 1913 áprilisában indultak útnak és nyitották meg kórházukat az Egyenlítő közelében az Ogove-folyó partján Lambarénében, egy elhagyott missziótelep elhagyott „tyúkóljában”. Ennél szerényebben, úgy hiszem, nem lehet kezdeni, de hát Jézus Krisztus is istállóban született.

A klíma – európai ember számára – rettenetes. A forróság mellett a magas páratartalom elviselhetetlenné teszi az ősérdőt. De Schweitzer missziót teljesített. Engem különösen az indok ragadott meg, amiért Schweitzer erre a munkára vállalt.

Albert Schweitzer a günsbachi ház kertjében, 1957-ben

kozott. Őt idézem: „Ha valaki megírná Afrika gyarmatosításának hiteles történetét, olyan mű keletkezne, amit borzalmái miatt talán el sem lehetne olvasni”. Ezért úgy érezte, a fehér embernek vezekelnie kell. El kell mennie, hogy segítsen szenvedő néger testvéreire, s ő mint orvos segíteni akart az akkor legszegényebb, legnyomorultabb Gabonban. Az már a sors különös fintora, hogy ez az állam ma, olaja és egyéb természeti kincsei következtében, Afrika egyik gazdag országának számít.

De itt, az őserdő mélyén teljesedett ki orgonaművészete is, a párizsi barátok ajándéka egy orgona, melyen éjszakánként játszott. Erről ő így ír:

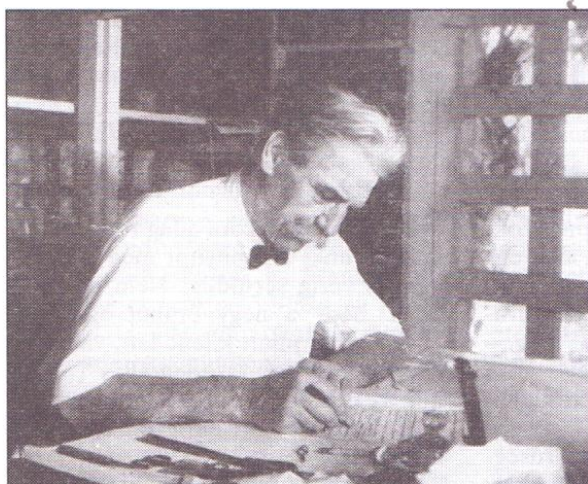
„Van időm gyakorolni, nem kerget határidő, hogy egy koncertre kész legyek. Tökéletesen ki tudom hozni egy-egy Bach-, vagy Cesar Frank-műből annak minden szépségét, végre nem hajt az idő.”

És 1915-ben itt dolgozta ki az Élet tiszteletének filozófiáját. Azt, hogy minden lény életét tisztelni, védeni, óvni kell, nemcsak az emberét, hanem minden állat és növény, minden élő életét is. E filozófia elítél minden gyilkosságot, erőszakot, brutalitást és természetesen minden háborút és agressziót.

Az a francia állam, melynek polgárait ingyen gyógyította, a háború kitörése után internálta Schweitzert, hisz ekkor Elzász Németországhoz tartozott, így német állampolgár volt. A helyzet tarthatatlanságát persze érezték maguk a franciák is. Francia barátainak segítségével 1918 nyarán véget ért Schweitzer internálása, és feleségével együtt hazatérhetett Günsbachba.

1924-ben visszautazott Lambarénébe. Kórháza, melyet oly sok fáradsággal épített fel, romokban hevert. Újra kellett kezdenie mindent, most felesége segítségével, aki nem tudta elviselni a trópusi klímát. De akkor már voltak európai munkatársai. A gyógyítómunka mellett sokszor tett európai koncertkörutakat, mert ezekből az összegekből, meg az európai gyűjtésekből tartotta fenn a kórházat.

Magyarok is segítettek, elsőnek *Győrkovács László*, aki nemcsak munkatársa volt, hanem Schweitzer távollétében vezette is a kórházat és 1935-ben kiadta *Albert Schweitzerről* az első magyar nyelvű

*Am Tisch in Lambaréné
Herrn Dr. Wilhelm Ochs
mit besten Gedanken
Albert Schweitzer.
Lambaréné 7. Oktober 1962.*

Képeslap, melyet Schweitzer a cikk szerzőjének küldött Lambarénéből 1962-ben

Őserdei műtéten Perczyvel, a magyar származású orvossal

könyvet: Orvos az őserdőben címmel a Franklin Kiadó gondozásában. De volt más magyar munkatárs is: Percy, aki kalandos természetű ember volt. 1964-ben egy budapesti orvos házaspár Márton Kálmán és felesége, Écsi Edit. Ők visszatértek Afrikába, de nem Lambarénébe. Edit nem sokkal később a trópuson szerzett májbetegség következtében fiatalon meghalt.

Baksai László váci gyermekgyógyász a kilencvenes években négy évig nemcsak dolgozott, hanem vezette is a lambarénéi kórházat, ami igen nagy megtiszteltetés. Magyarok és Schweitzer. Hozzám írt levelei egyikében írta: „A két világháború között levelezésben álltam a magyar evangélikus egyház több tagjával. Családom a svájci Schwyz kantonból származik (innen a név is). A vallásháborúk ideje alatt a család egy része Elzászban, más részük Magyarországon talált menedéket. Tehát élek Magyarországon rokonaim. Ennek a rokonságnak vagy vélt rokonságnak köszönheti Schweitzer István gyalogsági tábornok szabadulását.”

1951-ben ugyanis kitelepítették, lakását elvették, csekély kis járandóságát beszüntették. Ő hallott valamit nagy nevű „rokonáról”, és levélben fordult Schweitzerhez, aki rövidesen válaszolt. „Nem tudom, valóban rokonok vagyunk-e vagy sem, de természetes, hogy megpróbálok segíteni.” Levelet írt Rákosi Mátyásnak. És láss csodát, Rákosi – aki nemigen esett hasra semmiféle nyugati nagyság előtt, de lehet, hogy Schweitzert tisztelte – intézkedett.

Az idős tábornok visszakapta szabadságát, fővárosi lakását, de még járandóságát is.

Németh László így jellemezte Schweitzert: „Albert Schweitzer volt az a modern értelemben vett szent, akivel méltóság volt egy földgolyón élni, egy emberiséghez tartozni.”

Boros Miklós csodálatos bronzportrékat alkotott az általa nagyon tisztelt Nobel-díjas humanistáról. De sorolhatnám magyar tisztelőit, Kodály Zoltánt, Czigány Györgyöt, Gobbi Hildát és a többieket.

Mi, magyarországi tisztelői 1987-ben alapítottuk meg a Magyar Albert Schweitzer Társaságot. Az elmúlt évek alatt számos előadás, könyvkiadvány ismertette Schweitzer életét, gondolatait.

A hatvani városi kórház ugyancsak a nyolcvanas évek végén vette fel Albert Schweitzer nevét, s róla nevezték el a budapesti Városligetben lévő nagyon szép és korszerű nyugdíjasotthont, ahol zömmel idős református lelkészek és családtagjaik élnek.

Koltai János színművész színdarabot írt Schweitzerről; maga rendezte és a címszerepet is ő játszotta.

1990-ben a Magyar Albert Schweitzer Társaságot érte az a megtisztelő feladat, hogy három napon át megrendezhette a világ Schweitzer-társaságainak összejövetelét. Ezen mint fővédnök vett részt Rhena Schweitzer.

Albert Schweitzer lambarénéi kórháza alapítójának 1965-ben bekövetkezett halála után csaknem bezárta kapuit. Szerencsére ez a veszély megszűnt, annak kö-

szönhetően, hogy az európai adományozók mellett a gaboni állam vezetői is felismerték e kórház nemzetközi jelentőségét. Alapítója halála óta a kórház gyakorlatilag újjáépült. Ma már világszínvonalú berendezéssel, de Schweitzer szellemében gyógyítanak az utódok, immár a gaboni kormány számottevő pénzbeli segítségével.

Schweitzer világszerte igazán ismert a második világháború után lett. Ő és Einstein régóta barátok voltak, tisztelték egymást. Einstein Hiroshima után mozgalmat indított, hogy az atombomba még egyszer ne pusztíthasson földünkön. Einstein tudta, hogy Schweitzer az atomfegyverkezés elleni harcot az ő halála után folytatja. Élete utolsó éveiben Schweitzer valóban mindent megtett, hogy tekintélyével küzdjön az atomfegyverkezés ellen. Ezért kapta meg 1953-ban a béke-Nobel-díjat.

Németország pedig hálás volt Schweitzernek, hogy a nemzet második világháborúban elvesztett becsületének helyreállításában olyan embereket is fel tud mutatni, mint Thomas Mann, Albert Einstein és Schweitzer.

Halála óta 35 év telt el. Sírja a lambarénéi kórház kertjében található, rajta egyszerű kereszt. Az általa alapított kórház ma is működik. És eszméi? Úgy érzem, ma is aktuálisak. Bár az atomháború réme valóban csökkent, de az élet, az élet tisztelete, környezetünk megóvása legalább olyan időszerű, mint Schweitzer életében volt.

